

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 30ΗΣ ΜΑΪΟΥ 1991

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥΜΠΑ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

‘Ο Ακαδημαϊκός κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου, παρουσιάζοντας τὸ *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC)*, Artemis Verlag, Zürich und München, τόμ. V 1-2, 1990, λέγει τὰ ἔξῆς:

“Εχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω τὸν πέμπτο τόμο τοῦ μνημειώδους *Einkunophysikalisch Lexikon der Klassischen Mythologie*, δὲ δόποῖος καλύπτει τὰ ἄρθρα ἀπὸ Herakles ὧς Kenchrias, καὶ συγχρόνως νὰ περιγράψω μὲ λίγα λόγια τὸ δόλον ἔργο γιὰ χάρη ἐκείνων ποὺ οἱ ἐπιστημονικὲς ἀσχολίες τους δὲν τοὺς ἔχουν δώσει ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὸ γνωρίσουν.

Τὸ *LIMC* ἔχει ἔνα ἐπίσης διάσημο πρόδρομο: τὸ μυθολογικὸν λεξικὸν τοῦ W. Roscher, *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, ἐκδεδομένο σὲ ἑπτὰ τόμους ἀπὸ τὸ 1897 ὕως τὸ 1902. Αὐτὸν τὸ τόσο παλαιὸν λεξικὸν ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι χρήσιμο ὡς πρὸς τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχει ἐπιμελέστατα συγκεντρώσει ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες πηγές, ἔχει ὅμως ξεπερασθεῖ ὡς πρὸς τὶς ἔρμηνεις καὶ γενικότερα ὡς πρὸς κάθε τι ποὺ ἀνήκει στὸ ἐπίπεδο τῆς θεωρίας, ἐνῶ ἔξαρχῆς ὑστέρησε ὡς πρὸς τὸ εἰκονογραφικὸν μέρος. “Οπως εἶναι γνωστό, ἡ ἀρχαία κλασικὴ τέχνη, Ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ, ἀπεικονίζει, πλὴν ἐλαχίστων ἔξαιρέσεων, θρησκευτικὰ καὶ μυθικὰ θέματα, θέματα λοιπὸν ποὺ ἐνδιαφέρουν ὅχι μόνον τὴν ἴστορία τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τὴν κλασσικὴ μυθολογία, ἀλλὰ καὶ τὴ μελέτη τῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης μὲ θρησκευτικὰ καὶ μυθολογικὰ θέματα. Στὴν τελευταία ἐρευνητικὴ περιοχὴ ἵσχουν δύο βασικὲς προσεγγίσεις: Εἴτε ζεκινάει κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρμηνεύσει συγκεκριμένες παραστάσεις καὶ τὴν τεχνοτροπία τους, δόποτε χρειάζεται νὰ βρεῖ παραστάσεις μὲ τὸ ἴδιο θέμα. Εἴτε πραγματεύεται τὴν εἰκονι-

στική ίστορία ένός μυθολογικοῦ θέματος, δύπτε χρειάζεται νὰ συγκεντρώσει δλες τὶς σχετικὲς παραστάσεις. Πρὸν ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ *LIMC*, οἱ μελετητὲς ὅφειλαν νὰ στηριχθοῦν σὲ ἀτομικὲς ἔρευνες, τόσο πιὸ χρονοβόρες ὅσο πιὸ ἐπιμελεῖς, καὶ ποτὲ πλήρεις. Τώρα τὸ *LIMC* συγκεντρώνει γιὰ χάρη τους ὅλο τὸ εἰκονογραφικὸ ὄλικὸ γιὰ κάθε θεὸ ἢ μυθικὸ πρόσωπο καὶ τὸ κατατάσσει σὲ ὅμιλος καὶ ὑπομιμάδες κάθε εἴδους. Ἐπειδὴ ἡ εἰκονογραφία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ πλούσιες καὶ πιὸ ἀκμησεῖς ἐκφράσεις τῆς σκέψης καὶ τῶν ἴδεολογιῶν τῆς ἀρχαιότητας, τὸ λεξικὸ τοῦτο προσφέρει ὄλικὸ ἐπίσης στοὺς ιστορικοὺς τῶν ἴδεῶν, στοὺς φιλολόγους καὶ σὲ ἄλλους ἔρευνητὲς τῆς ἀρχαιότητας.

Ἡ ἴδεα αὐτοῦ τοῦ λεξικοῦ προηλθε ἀπὸ τὴν κυρία Lilly Kahil, καθηγήτρια στὰ Πανεπιστήμια Fribourg Ἐλβετίας καὶ Nanterre καὶ διευθύντρια ἔρευνῶν στὸ C.N.R.S. Ἡ ἴδια εἶναι πάντα ἡ διευθύντρια καὶ ἡ κινητήρια δύναμη τοῦ ἐγχειρήματος, στὸ δποτοῦ διαθέτει μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἀκατάβλητη ἐνεργητικότητά της.

Τὸ 1970 ἴδρυθηκε εἰδικὸ ἴδρυμα, ποὺ ἐπίσης λέγεται *LIMC*, ἐδρεύει στὴ Βασιλεία τῆς Ἐλβετίας, λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Ἀκαδημιῶν καὶ ἔχει δύο σκοπούς: (1) τὴν ἔκδοση τοῦ Λεξικοῦ καὶ (2) τὴ δημιουργία ἔνδος εἰκονογραφημένου ἀρχείου παραστάσεων ποὺ ἐνημερώνεται διαρκῶς καὶ βρίσκεται στὴ διάθεση τῶν ἔρευνητῶν. Μεταξὺ τῶν ἴδρυτικῶν μελῶν του εἶναι ἡ κ. Σέμνη Καρούζου, ὁ κ. N. Γιαλούρης (Πρόεδρος 1981-1985) καὶ ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς N. Κοντολέων. Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ ἴδρυματος εἶναι ὁ διακεκριμένος συνάδελφος καθηγητὴς Jean Pouilloux, μέλος τῆς Académie des Inscriptions et Belles Lettres καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας μας. Τὸ ἔργο ἐποπτεύεται ἀπὸ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἑκπροσώπους 40 χωρῶν. Τὸ ἴδρυμα *LIMC* ἔγινε πρόσφατα «Μὴ κυβερνητικὸς ὁργανισμὸς» τῆς U.N.E.S.C.O.

Κατὰ τόπους ἐθνικὲς ἐπιτροπὲς διευθύνουν τὴ συγκέντρωση τοῦ ὄλικοῦ καὶ τὴ συγγραφὴ ἀρθρῶν ἢ τμημάτων ἀρθρῶν. Τῆς ἑλληνικῆς ἐπιτροπῆς πρῶτος πρόεδρος διετέλεσε ἡ κ. Σέμνη Καρούζου. Ἀπὸ τὸ 1987 προεδρεύεται ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. B. Λαμπρινούδάκη, ποὺ εἶναι ἐπίσης μέλος τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς μαζὶ μὲ τὸν διδάκτορα κ. A. Δεληθοριᾶ, διευθυντὴ τοῦ Μουσείου Μπενάκη. Τὰ ἀρθρά τροφοδοτοῦνται ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀρχεῖα ποὺ συγκροτοῦνται στὴν Ἀθήνα, στὴ Βασιλεία, στὴ Χαϊδελβέργη καὶ στὸ New Brunswick (H.P.A.).

Στὴν Ἀθήνα λειτουργεῖ ἑλληνικὸ σωματεῖο μὲ τὴν ἐπωνυμία Ἐλληνικὴ Ἐρωση γιὰ τὴ Σύνταξη τοῦ Μυθολογικοῦ Λεξικοῦ *LIMC*, ποὺ ἔχει ὡς ἀποστολὴ τὴ συγκέντρωση ὄλικοῦ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο γιὰ τὴ συγκρότηση ἀρχείου μνημείων καὶ τὴν εἰκονογράφηση τῶν ἀρθρῶν μὲ φωτογραφίες παραστάσεων. Τὸ Δ.Σ.

τοῦ σωματείου ἀποτελεῖται ἀπὸ κορυφαίους "Ελληνες ἀρχαιολόγους¹. Τὰ στελέχη τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας παρέχουν πρόθυμα τὴν βοήθειά τους γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν σχετικῶν ἔργασιῶν.

"Ως τώρα ἔχουν ἀνατεθεῖ ἄρθρα ἢ τμήματα ἄρθρων σὲ 67 "Ελληνες συγγραφεῖς. Εἶναι μέλη τοῦ ἐπιστημονικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν πανεπιστημίων μας, στελέχη τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου 'Ερεύνης τῆς 'Αρχαιότητος ('Ακαδημία 'Αθηνῶν) καὶ τοῦ Κέντρου 'Ελληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς 'Αρχαιότητος (Ε.Ι.Ε.).²

Οἱ τόμοι τοῦ *LIMC* ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο δγκώδεις ἡμιτόμους: ὁ πρῶτος ἔχει κείμενα, ὁ δεύτερος εἰκόνες. Οἱ πρῶτοι τόμοι ἐκδόθηκε τὸ 1981, ὁ πέμπτος τὸ 1990. Δηλαδὴ ἡ ἔκδοση συντελεῖται μὲ κανονικὸ ρυθμὸ δύο ἔτῶν γιὰ κάθε διπλὸ τόμο. Μερικὰ ἄρθρα τοῦ *LIMC* ἐκτείνονται σὲ ἑκατοντάδες σελίδες καὶ ἔχουν συνταχθεῖ ἀπὸ πολλοὺς συνεργάτες.

'Ανάμεσα στοὺς δραγανισμούς ποὺ ἐπιχορηγοῦν τὸ ἔργο εἶναι ἡ 'Ακαδημία 'Αθηνῶν, τὸ Πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν καὶ ἡ 'Αρχαιολογικὴ 'Εταιρεία.

Δικαίως τὸ *LIMC* ἔχει γίνει δεκτὸ μὲ δύμφωνους ἐπαίνους ἀπὸ ἔγκυρους κριτικούς σὲ ἔγκυρα περιοδικά. Τὰ πιὸ συχνὰ καὶ ἀνεπιφύλακτα σχόλια εἴξαρισαν τὸ μέγεθος καὶ τὸ μηνυμειῶδες τοῦ ἐγχειρήματος, τὴν εὐρύτητα τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ προσφέρει καὶ τῶν ἀναγκῶν ποὺ ἱκανοποιεῖ, τὴν διεθνῆ συνεργασία ποὺ τὸ πραγματοποιεῖ, τὴν ποιότητα, τὴν ἀξιοπιστία καὶ τὴν πρωτοτυπία τῶν ἄρθρων του, τὸν πλούτο τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν ἀπεικονίσεων ποὺ παρέχει. Πράγματι

1. Πρόεδρος: Β. Λαμπρινουδάκης. 'Αντιπρόεδρος: Η. Ζερβουδάκη. Γενικὸς Γραμματέας: Α. Χωρέμης. Ταμίας: Α. Δεληθοριάδης. 'Αναπληρωματικὸς Ταμίας: Ο. Τζάχου-'Αλεξανδρῆ. Μέλη: Β. Πετράκος, Γ. Δεσπίνης, Θ. Σταθακοπούλου-Καράγιωργα, Γ. Τζεδάκιας.

2. Ο. Τζάχου-'Αλεξανδρῆ, Ξ. 'Αρχαπογιάνη, Α. 'Αρχοντίδου-'Αργύρη, Γ. Κοκκοροῦ-'Αλευρᾶ, Ε. Μπαζιωτοπούλου-Βαλαβάνη, Ν. Διβάρη-'Βαλάκου, Ε. Βιβλιοδέτης, Ε. Βικέλα, Μ. Βλαζάκη, Α. Γουλάκη-'Βουτυρᾶ, Ν. Γιαλούρης, Δ. Γόντικα, Α. Δεληθοριάδης, Γ. Δοντᾶς, Σ. Δρούγου, Μ. Ζαφειροπούλου, Η. Ζερβουδάκη, Π. Ζορίδης, Ε. Κακαρούγκα-Στασινοπούλου, Χ. Κανελλοπούλου, Χ. Κάντζια, Θ. Σταθακοπούλου-Καράγιωργα, Π. Καραναστάση, Σ. Καρούζου, Σ. Κατάκης, Μ. Κοκολάκης, Δ. Κοκώνης, Ρ.-Θ. Κολώνια, Β. Κομνηνοῦ, Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, Θ. Κυριακοῦ, Μ. Τσώνη-Κύρκου, Ε. Κώτσου, Β. Λαμπρινουδάκης, Κ. Λιάμπη, Ε. Λυγκούρη-Τόλια, Α. Μάντης, Λ. Μαραγκοῦ, Β. Μαχαίρα, Α. Μουστάκα, Χ. Μπουλώτης, Ε. Σημαντώνη-Μπουρνιᾶ, Μ. Μπρούσκαρη, Β. Νινιοῦ-Κινδελῆ, Α. Καραμεσίνη-Οίκονομίδου, Ο. Παλαγγιᾶ, Λ. Παλαιοκρασσᾶ, Π. Πάντος, Χ. Παπαγεωργάδου, Ε. Παπασταύρου, Ι. Πετρόχειλος, Γ. Πίκουλας, Μ. Πιπιλῆ, Ρ. Προσκυνητοπούλου, Ε. Σερμπέτη, Γ. Σταϊνχάουερ, Α. Σταυρίδου, Μ. Τιβέριος, Ι. Τουράτσογλου, Χ. Τραϊτοράκη, Ι. Τριάντη, Δ. Τριαντάφυλλος, Β. Φιλιππάκη, Β. Χατζημιχάλη, Α. Σπετσιέρη-Χωρέμη, Α. *Ωνάσογλου.

δχι λίγες ἀπεικονίσεις ἀφοροῦν ἔργα δυσπρόσιτα ή ἄγνωστα ἐπειδὴ φυλάσσονται σὲ ἴδιωτικές συλλογές ή σὲ ἀποθῆκες ἀπομακρυσμένων ἀνοργανώτων μουσείων. Ἐπὶ πλέον δὲ ὅλων αὐτῶν τὸ *LIMC* ἀναγνωρίζεται δχι μόνον ὡς ἔνα ἔξοχο ἐπιστημονικὸ βοήθημα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔνα βιβλίο παιδείας. Ἐχει βραβευθεῖ δύο φορὲς ἀπὸ τὴν Académie des Inscriptions et Belles Lettres (Prix Gustave Mendel, 1986, καὶ Prix Le Fevre Deumier, 1988).

Τὸ *LIMC* ἀντιδρᾶ ἵσχυρά στὴν ὑποχώρηση τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Ἀπασχολεῖ πανεπιστημιακούς μὲ τὴ σύνταξη ἄρθρων καὶ βοηθούς γιὰ τὴ συλλογὴ ὑλικοῦ καὶ κατάρτιση ἀρχείων. Ὁργανώνει ἐπιστημονικὲς συγκεντρώσεις. Προσφέρει θέματα γιὰ διδακτορικὲς διατριβὲς καὶ συγκεντρωμένο ὑλικὸ γιὰ τὴν πραγματοποίησή τους. Ἡ συμβολὴ του στὴν ἀνάπτυξη τῶν κλασσικῶν σπουδῶν εἶναι ἰδιαίτερα μεγάλη καὶ εὐπρόσδεκτη σὲ χῶρες ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη σχετικὴ παράδοση καὶ ἄλλες εὐνοϊκὲς προϋποθέσεις.

Ἡ σύνταξη αὐτοῦ τοῦ ἔργου εἶναι πολυέξοδη. Ὁ ἑτήσιος προϋπολογισμός του εἶναι τῆς τάξεως ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἡ ἔξεύρεση ἐπιχορηγήσεων γίνεται δόλοένα πιὸ δύσκολη. Ἀπὸ μερικὰ χρόνια τὰ κράτη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς δυσκολεύονται νὰ καταβάλουν τὶς συνδρομές τους.

Ο παρὼν τόμος τοῦ *LIMC* ἀρχίζει μὲ τὴ συνέχεια τοῦ ἄρθρου Herakles καὶ τελειώνει μὲ τὸ ἄρθρο Kenchrias. Ὁ ἡμίτομος τῶν κειμένων περιλαμβάνει 1047 σελίδες, δ ἡμίτομος τῆς εἰκονογράφησης ἔχει 708 σελίδες, ἐξ ὧν οἱ 637 καλύπτονται ἀπὸ φωτογραφίες. Ο Jean Pouilloux, προλογίζοντας αὐτὸν τὸν τόμο, ἔξαίρει τὴ σημασία τοῦ ἔργου καὶ ἀπονέμει δίκαιο ἔπαινο στὴν κ. Lilly Kahil. Ὡς δεῖγμα τῆς ἔκτασης ποὺ ἔχουν μερικὰ ἄρθρα ἀναφέρω ὅτι τὸ ἄρθρο Herakles καλύπτει 372 διστηλες σελίδες. "Αλλὰ μεγάλα ἄρθρα τοῦ τόμου εἶναι τὰ Hermes, Hestia, Horai, Hygieia, Hypnos, Iason, Ino, Io, Iris, Isis, Juno, Kadmos. Μεταξὺ τῶν 97 συγγραφέων τῶν ἄρθρων αὐτοῦ τοῦ τόμου συγκαταλέγονται 13 "Ελληνες³.

Τὸπολείπεται ἡ ἔκδοση τριῶν τόμων. "Αν διατηρηθεῖ δ ῥυθμὸς τῶν δύο ἐτῶν γιὰ κάθε τόμο, τὸ ἔργο θὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ 1998.

3. Νικόλαος Γιαλούρης, Δάφνη Γόντικα, Στυλιανὸς Κατάκης, Γεωργία Κοκκοροῦ-Αλευρᾶ, Ελένη Κώτσου, "Ἐφη Λυγκούρη-Τόλια, Βασιλικὴ Μαχαίρα, Χαρίκλεια Παπαγεωργιάδου, Μαρία Πιπιλῆ, Ρόζα Προσκυνητοπούλου, Ἐλευθερία Σερμπέτη, Μιχάλης Τιβέριος, Ιωάννης Τουράτσογλου, Χριστίνα Τραϊτοράκη, καὶ ἡ ἐλληνικῆς καταγωγῆς" Αλίκη Kauffmann.